

Kleine cultuurgeschiedenis van een kuststrook

Het verhaal van de kapel in het Langeveld

Feiten en fabels

Kleine cultuurgeschiedenis van een kuststrook

Het verhaal van de kapel in het Langeveld

Feiten en fabels

Jan van der Elst
Maud Mommers

Noordwijk
2016

Schrijver: Jan van der Elst
Omslagontwerp: Maud Mommers
Gravure van Hendrik Spilman, naar een tekening van Abraham de Haen
ISBN: 9789463429351
2016© Jan van der Elst

Onder redactie van
Wim Hekkens
en
in samenwerking met
Stichting Geschiedschrijving Noordwijk

Maria, Maria, o, sterre der zee!

Bid Jezus, uw Zoon, om erbarmen:

Ach, red me uit den afgrond van 't woedende Meer,

'k Sticht eene kapel van U, Moeder, ter eer;

Maria wil mijner ontfermen.

J. Alberdingk Thijm *Volks-almanak voor Nederlandsche Katholieken* 1870

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE	5
VOORWOORD	9
INLEIDING	11
HET CHRISTENDOM ALS FUNDAMENT VAN DE KAPEL	13
Concurrenten van het christendom.....	13
De val van Rome, Vikingen en de victorie van het christendom	14
De stichting van de Langeveldse kapel in regionale context	16
Het bloed der Hollandse graven	17
DE STICHTING VAN DE KAPEL	19
De legende	19
De moederkerk.....	20
Abdij Leeuwenhorst.....	21
Slot Teylingen.....	23
Kasteel de Boekhorst	24
LOCATIE EN GESCHIEDENIS VAN DE KAPEL	27
LOCATIE	27
DE GESCHIEDENIS VAN DE KAPEL	28
De kapel tot en met de calvinistische omwenteling	28
De kapel en de kluizenaar	29
Kanttekeningen bij de kluizenaar.....	30
De kapel en de opkomst der buitenplaatsen	31
De kapel en de achttiende-eeuwse verzamelzucht	33
De kapel en de koopman.....	34
De mythe van Maria als rooms-katholieke reactie	35
Joseph Alberdingk Thijm als mythomaan.....	36
In de schaduw van Thijm	37
Terug naar de kapel.....	38
De kapel en de kunstenaar	39
ZEVEN KIJKJES OP DE KAPEL	45
Beeltenissen als bron van kennis	45
De tekening van Cornelis van Alkemade	45
De tekeningen van Andries Schoemaker	46
De pentekening van Antonina Houbraken	46
De tekening van Abraham de Haen	47
De gravure van Hendrik Spilman.....	47
Een geheimzinnige gravure.....	48

Feiten en veronderstellingen over de kunstenaars.....	49
DE KAPEL EN DE KUNSTENAAR.....	55
Een molen die buiten beeld bleef.....	56
Een rooms-katholiek dorpje in de duinen	58
Kasteel de Boekhorst	59
Naar de kapel	60
Lyriek en liefde voor het landleven	60
De kunstenaar en zijn kring	61
Een zinnelijke scharrelaar	63
De kapel in het Langeveld	64
Tekenen naar het leven	65
Naar de Leidse Trekvaart.....	65
Paleizen uit het slik	66
Een verlichte Fransman op de Leidse Vaart.....	67
DE KAPEL IN CULTURFILOSOFISCHE CONTEXT	69
Een bedevaart van baljuws en bezitters van buitenplaatsen	69
Het gedoogde katholieke geloof als goudmijn voor de bestuurlijke elite	69
De ordening van de waarneembare wereld	70
Boerhaave als calvinistisch icoon	72
Verzamelzucht en de groei der wetenschap	73
De classificatie van Carolus Linnaeus	74
Een calvinistische coterie.....	75
Een onttoverde wereld?.....	76
VERVAL EN ONDERGANG VAN DE KAPEL.....	79
De kapel is van de kaart	79
Oorzaken van de ondergang.....	81
Een uittreksel uit Van der Aa als bewijsstuk voor graaf Frederik.....	81
Stenen stelen als toe-eigening uit wrok?	82
De roomse restauratie als symbolische toe-eigening	83
Vier zerken als krantennieuws	84
De kapel in twintigste-eeuwse kranten	85
Een Portugese zeeman	86
Hedendaagse legendevorming	86
De rooms-katholieke reactie in de realiteit	87
SLOTBESCHOUWING	89
Het ordenen van de spirituele werkelijkheid.....	89
De kapel en de achttiende-eeuwse verzamelzucht	89
Het proces van toe-eigening.....	90
De ondergang van de kapel.....	91
De Maria mythologie als rooms-katholieke reactie	92
Voortgaande legendevorming	92
De Heilige Geest of Sint Hubertus?	93

NAWOORD	95
DANKWOORD	97
BIJLAGE	99
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	101
HERKOMST KAARTEN EN AFBEELDINGEN	114
KAARTEN	114
AFBEELDINGEN	114
OVER DE AUTEURS	115

